ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ ALBERTO TRABUCCHI της 22ας Οκτωβρίου 1975 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

1. Οι τέσσερις προσφεύγουσες επιχειρήσεις αποτελούν το Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique, [βελγικό όμιλο κατασκευαστών χαρτιών τοιχοστρωσίας, στο εξής: ο Όμιλος], που συστάθηκε το 1922 και διέπετε από εσωτερικό κανονισμό, ο οποίος επιτρέπει, μετά την τελευταία τροποποίησή του τον Ιούλιο του 1971, τη συμμετοχή στον Όμιλο μόνο στους κατασκευαστές χαρτιών τοιχοστρωσίας που είναι εγκατεστημένοι στο Βέλγιο. Ο εν λόγω κανονισμός ορίζει ότι, προκειμένου να εναρμονιστούν οι όροι εμπορίας του προϊόντος, ο Όμιλος καταρτίζει ανά διετία ένα κατάλογο-υπόδειγμα που καθορίζει κυρίως τις κατηγορίες τιμών και την ποιότητα των προϊόντων. Στον εν λόγω κατάλογο αντιστοιχεί ένας τιμοκατάλογος που καθορίζει τις τιμές των προϊόντων «κατά την έξοδο από το εργοστάσιο» και τις τιμές πωλήσεως προς το κοινό.

Βάσει του εσωτερικού κανονισμού, τα μέλη του Ομίλου αναλαμβάνουν αμοιβαίως την υποχρέωση να ενοποιήσουν τους γενικούς τους όρους πωλήσεως που στηρίζονται στην επιβολή υποχρεωτικών τιμών πωλήσεως και μεταπωλήσεως και στη χορήγηση εκπτώσεως αποκαλούμενης «δώρο συνεργασίας», της οποίας το ύψος εξαρτάται από τον όγκο των προϊόντων που αγοράζουν οι πελάτες ετησίως από τα μέλη του Ομίλου.

Στο άρθρο 1 της προσβαλλομένης αποφάσεως διαπιστώνεται ότι η εν λόγω συμφωνία δεν συμβιβάζεται προς το άρθρο 85, παράγραφος 1 της Συνθήκης ΕΟΚ.

Με την εν λόγω απόφαση διαπιστώνεται ότι, εκτός από τον κανονισμό αυτό, δεν συμβιβάζονται προς το άρθρο 85 ούτε τα πληροφοριακά δελτία 619 και 620 που δημοσίευσε ο Όμιλος και που η προσβαλλόμενη πράξη χαρακτηρίζει ως αποφάσεις μιας ενώσεως επιχειρήσεων κατά την έννοια της προαναφερθείσας διατάξεως. Με την απόφαση διαπιστώνεται επίσης ότι οι διατάξεις των δελτίων αυτών, οσάκις καθίστανται αναπόσπαστο μέρος συμβάσεως που συνάπτεται μεταξύ μέλους του ομίλου και των πελατών του, συνιστούν κάθετη συμφωνία μεταξύ επιχειρήσεων που εμπίπτει επίσης στην απαγόρευση της ανωτέρω κοινοτικής διατάξεως.

Με το δελτίο 619 της 2ας Σεπτεμβρίου 1972, που απευθυνόταν στην πελατεία, οι επιχειρήσεις που αποτελούν τον όμιλο επέβαλαν:

α) την υποχρέωση των πελατών να τηρούν και να αναγράφουν επί των προϊόντων τις υποχρεωτικές τιμές·

β) την απαγόρευση αναγραφής χαμηλότερων τιμών ή εκπτώσεων·

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ιταλική.

γ) την υποχρέωση τηρήσεως των τιμών πωλήσεως κατά τις εκπτώσεις·

δ) την υποχρέωση να επιβάλλουν σε κάθε αγοραστή την τήρηση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τους γενικούς όρους πωλήσεως.

Το εν λόγω δελτίο, όπως και το δελτίο 620, αφορούσε επίσης την έκπτωση την αποκαλούμενη «δώρο συνεργασίας», της οποίας το ποσοστό καθοριζόταν σε συνάρτηση προς το ύψος του συνόλου των αγορών που οι πελάτες πραγματοποιούν ετησίως από μέλη του Ομίλου. Με την προσβαλλόμενη απόφαση η Επιτροπή διαπιστώνει ότι όλες οι εν λόγω διατάξεις έχουν ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού στη βελγική αγορά του χαρτιού τοιχοστρωσίας.

Η υπό κρίση απόφαση παραπέμπει ακόμη στα έντυπα 617 v) και 617 c), που χαρακτηρίζονται επίσης είτε ως αποφάσεις ενώσεως επιχειρήσεων είτε ως συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, οσάκις καθίστανται αναπόσπαστο μέρος συμβάσεως που συνάπτεται μεταξύ μέλους του Ομίλου και των πελατών του. Τα εν λόγω δελτία, επιβάλλοντας τιμές πωλήσεως των εμπορευμάτων, είχαν ως αντικείμενο να εξαλείψουν τον ανταγωνισμό ως προς τις τιμές μεταξύ των εμπόρων χαρτιών τοιχοστρωσίας. Ακόμη και αν ευσταθούσε ο ισχυρισμός των προσφευγουσών ότι δεν επιβάλλουν πλέον υποχρεωτικές τιμές, αλλά περιορίζονται στην απαγόρευση της αναγραφής και της αναγγελίας εκπτώσεων, η απόφαση αναφέρει ότι ακόμη και ένας τελείως ενδεικτικός καθορισμός των τιμών, εφόσον πραγματοποιείται συλλογικά, βλάπτει επίσης τον ανταγωνισμό, διότι παρέχει στον καθένα τη δυνατότητα να προβλέπει με αρκετή βεβαιότητα ποια θα είναι η πολιτική τιμών των ανταγωνιστών του.

Η Επιτροπή, εκτός από το παράνομο των διαφόρων αυτών πράξεων, διαπιστώνει το παράνομο της αποφάσεως που έλαβε ο Όμιλος τον Οκτώβριο του 1971 να μην εφοδιάζει πλέον την επιχείρηση PEX. Και σ' αυτή την περίπτωση πρόκειται για απόφαση ενώσεως επιχειρήσεων κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1. Η απόφαση αυτή είναι παράνομη, καθόσον περιορίζει τον ανταγωνισμό που ασκούσε η PEX μέχρι τότε έναντι άλλων εμπόρων χαρτιών τοιχοστρωσίας. Ο αποκλεισμός που πραγματοποιήθηκε βάσει της αποφάσεως αυτής είναι παράνομος, διότι συνιστά κύρωση για την παραβίαση μιας υποχρεώσεως που στερείται ερείσματος.

Πράγματι οι προσφεύγουσες δεν μπορούσαν να αξιώσουν από την PEX να τηρεί ή να επιδιώκει να επιβάλει την τήρηση των γενικών όρων πωλήσεως και του συλλογικού συστήματος υποχρεωτικών τιμών, δεδομένου ότι πρόκειται για ρήτρες και αποφάσεις που αντιβαίνουν στο άρθρο 85, παράγραφος 1 της Συνθήκης ΕΟΚ.

2. Η επιχείρηση PEX, πελάτης ορισμένων μελών του Ομίλου, εφοδίαζε την επιχείρηση G.B. Entreprises, η οποία μεταπωλούσε λιανικώς τα εμπορεύματα σε τιμές χαμηλότερες κατά 10 έως 15% από τις τιμές που είχε καθορίσει ο Όμιλος. Στις 28 Σεπτεμβρίου 1971 η επιχείρηση Brepols, μέλος του Ομίλου και προμηθευτής της PEX, ζήτησε εγγράφως από την τελευταία αυτή επιχείρηση να ενεργήσει ώστε το Super-Bazar να παύσει να πωλεί σε μειωμένες τιμές στο κοινό τα προϊόντα που του προμήθευε η PEX.

Σε περίπτωση αρνήσεως η Brepols απειλούσε να αναστείλει τον εφοδιασμό της PEX. Λίγες μέρες αργότερα, στις 4 Οκτωβρίου 1971, η επιχείρηση Brepols απέστειλε σ' όλους τους πελάτες της μία επιστολή στην

οποία ανέφερε ότι είχε διακόψει κάθε εμπορική σχέση με μία επιχείρηση χονδρικής πωλήσεως, διότι η τελευταία αυτή εφοδίαζε με τα προϊόντα της Brepols αλυσίδα πολυκαταστημάτων τα οποία μεταπωλούσαν τα προϊόντα αυτά σε τιμές χαμηλότερες κατά 10 έως 15% σε σχέση με τον επίσημο τιμοκατάλογο. Η Brepols προδήλως υπαινισσόταν την επιχείρηση PEX. Στις 29 Οκτωβρίου ο Όμιλος απέστειλε σ' όλους τους πελάτες του μία επιστολή διότι έκρινε ότι «υπό τις παρούσες συνθήκες» ήταν αναγκαίο να επιστήσει την προσοχή τους επί της υποχρεώσεως να εξασφαλίζουν την εκ μέρους των πελατών τους τήρηση των καθοριζομένων τιμών, η οποία τους είχε επιβληθεί με τους γενικούς όρους πωλήσεως. Στο μεταξύ, στις 30 ήδη Σεπτεμβρίου 1971 ένα άλλο μέλος του Ομίλου, η επιχείρηση Papeteries de Genval, είχε αναγγείλει στην επιχείρηση PEX την άμεση αναστολή του εφοδιασμού της, λόγω μη τηρήσεως των όρων πωλήσεως εκ μέρους μιας μεγάλης επιχειρήσεως, την οποία η PEX εφοδίαζε με προϊόντα της Papeteries de Genval.

Επίσης η επιχείρηση Usines Peters-Lacroix αρνήθηκε ρητώς να εφοδιάσει την PEX, παρά το σχετικό αίτημά της, ενώ η επιχείρηση Vanderborght ουδέποτε έλαβε παραγγελίες εκ μέρους της νυν παρεμβαίνουσας.

Κατά την ακρόαση ενώπιον της Επιτροπής στις 18 Δεκεμβρίου 1973, ο Όμιλος και τα μέλη του δήλωσαν ότι εμμένουν στην άρνησή τους να εφοδιάζουν την επιχείρηση PEX, ενόσω η τελευταία επιμένει να μη τηρεί τους γενικούς όρους πωλήσεως. Με την ευκαιρία αυτή οι προσφεύγουσες αναφέρθηκαν ακόμη, προκειμένου να δικαιολογήσουν εκ των υστέρων τη συμπεριφορά τους, σε κάποιο ληξιπρόθεσμο και μη εξοφληθέν χρέος της επιχειρήσεως PEX προς την επιχείρηση Brepols.

Μεταξύ των πολλών αιτιάσεων για παράβαση του άρθρου 85, που γνωστοποιήθηκαν στις προαναφερθείσες επιχειρήσεις σχετικά με τις συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων και τις αποφάσεις του Ομίλου που προαναφέρθηκαν, θα ήθελα να σταθώ εδώ περισσότερο σε εκείνες που συνδέονται στενότερα με τον εμπορικό αποκλεισμό, που συνιστά τη μόνη αιτίαση στην οποία η Επιτροπή στήριξε το πρόστιμο που επέβαλε σε κάθε μία από τις προσφεύγουσες. Και πρώτα πρώτα θα ήθελα να αναφερθώ στην υποχρέωση του αρχικού αγοραστή να εξασφαλίζει ότι οι λιανικοί μεταπωλητές θα τηρούν τις υποχρεώσεις που προκύπτουν από τους γενικούς όρους πωλήσεως, κυρίως δε ως προς τις τιμές.

Οι υποχρεώσεις αυτές, των οποίων τη σημασία θα δούμε ευθύς αμέσως, συνδέονται με την υποχρέωση των μελών του Ομίλου να τηρούν, κατά την πώληση των εμπορευμάτων προς τους χονδρεμπόρους, τις τιμές του καταλόγου που έχει καθορίσει ο Όμιλος βάσει των χαρακτηριστικών των προϊόντων. Οι τιμές μεταπωλήσεως στο κοινό καθορίζονται σε σχέση με τον τιμοκατάλογο αυτό.

Όπως προκύπτει από την απάντηση των μελών του Ομίλου στην ανακοίνωση των αιτιάσεων στην οποία προέβη η Επιτροπή κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, οι τέσσερις προσφεύγουσες επιχειρήσεις, μαζί με ένα πέμπτο κατασκευαστή που εδώ και αρκετά χρόνια δεν μετέχει πλέον στον Όμιλο, καλύπτουν περίπου το 60% της εγχώριας κατανάλωσης στη βελγική αγορά, και συγκεκριμένα καλύπτουν το 50% με τη δική τους παραγωγή και το 10% με εισαγωγές που πραγματοποιούν οι ίδιοι. Η ομάδα των τεσσάρων Βέλγων παραγωγών δεν προσδιορίζει τις ποσότητες που πωλεί ο πέμπτος Βέλγος κατασκευαστής, αλλ' ωστόσο φρονεί ότι τα μέλη του καλύπτουν περίπου το 50% της εγχώριας βελγικής κατανάλωσης. Στο ποσοστό αυτό περιλαμ-

βάνονται και οι πωλήσεις εισαγόμενων αλλοδαπών προϊόντων τις οποίες πραγματοποιούν.

3. Πρωτού εισέλθω στην ουσία των προβλημάτων που θέτουν οι υπό κρίση προσφυγές, θεωρώ σκόπιμο να ανασκευάσω καταρχάς εν συντομία τα δευτερεύουσας σημασίας επιχειρήματα που προβάλλουν οι προσφεύγουσες.

α) Με τον πρώτο λόγο ακυρώσεως οι προσφεύγουσες θεωρούν ότι συνιστά πλημμέλεια της αιτιολογίας της προσβαλλομένης αποφάσεως το γεγονός ότι με την εν λόγω απόφαση δεν ελήφθησαν υπόψη τα επιχειρήματα που προέβαλαν οι ίδιες κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας. Όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, η Επιτροπή δεν υποχρεούται κατά την αιτιολογία των αποφάσεών της, ακόμη και εκείνων που αφορούν την επιβολή προστίμων για παράβαση των διατάξεων περί ανταγωνισμού, να αποφαίνεται εφ' όλων των νομικών και πραγματικών στοιχείων που προέβαλε καθένας από τους ενδιαφερομένους κατά την διοικητική διαδικασία (απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση 41/69, Chemiefarma, Racc. 1970, σ. 692, σκέψεις 76-77). Κατά το Δικαστήριο «η αιτιολογία πρέπει να θεωρείται επαρκής, όταν εκθέτει κατά τρόπο σαφή και εμπεριστατωμένο τα πραγματικά και νομικά στοιχεία επί των οποίων στηρίζεται η επιβολή κυρώσεως στους ενδιαφερομένους, ώστε να παρέχεται τόσο σ' αυτούς όσο και στο Δικαστήριο η δυνατότητα να πληροφορούνται τα ουσιώδη σημεία του σκεπτικού της Επιτροπής». Στην προκειμένη περίπτωση οι προσφεύγουσες δεν προέβαλαν κανένα επιχείρημα ικανό να καταδείξει κάποια ανεπάρκεια της προσβαλλομένης αποφάσεως από αυτή την άποψη.

Αντιθέτως περιορίστηκαν στον ισχυρισμό ότι η Επιτροπή δεν απάντησε σε επιχειρήματα που οι ίδιες θεωρούν ότι έχουν αποφασιστική σημασία. Εντούτοις το Δικαστήριο, κατά την εξέταση της αιτιολογίας υπό το πρίσμα της πληρότητάς της, πρέπει να περιορίζεται να εξακριβώνει αν η εν λόγω αιτιολογία αρκεί για να καταστεί σαφής η συλλογιστική που ώθησε την Επιτροπή στην έκδοση της προσβαλλομένης αποφάσεως και κυρίως αν περιέχει τα ουσιώδη πραγματικά στοιχεία και τους νομικούς συλλογισμούς που υπαγόρευσαν την έκδοσή της. Αν στη συλλογιστική αυτή δεν έχουν περιληφθεί σκέψεις και επιχειρήματα ικανά να φωτίσουν υπό εντελώς διαφορετικό πρίσμα τη συμπεριφορά των προσφευγουσών σε σχέση με τις ουσιαστικές διατάξεις που εφαρμόστηκαν, μπορεί ενδεχομένως να υπάρχει παράβαση των διατάξεων αυτών, όχι όμως και ελάττωμα ως προς τον τύπο.

Κατά συνέπεια, η εκτίμηση της βαρύτητας των επιχειρημάτων που κατά τις προσφεύγουσες δεν περιέχονται στην αιτιολογία της αποφάσεως εμπίπτει στην εξέταση της ουσίας της προσφυγής. Μόνο στο πλαίσιο αυτό το Δικαστήριο μπορεί να εκτιμήσει ορθώς την άποψη της Επιτροπής ως προς τα σημεία στα οποία αναφέρονται οι προσφεύγουσες.

β) Δεύτερον, οι προσφεύγουσες, τονίζοντας ότι το σύστημα υποχρεωτικών τιμών δεν απαγορεύεται βάσει της εθνικής νομοθεσίας του Βελγίου, θεωρούν ότι υπάρχει παράνομη διάκριση λόγω του ότι η Επιτροπή τούς επέβαλε πρόστιμα για ενέργειες που έχουν στενή σχέση με τον καθορισμό των τιμών, ενώ ουδέποτε ενήργησε για να εξαναγκάσει το βελγικό κράτος να τροποποιήσει τη σχετική νομοθεσία του. Η δυσμενής διάκριση έγκειται στο ότι οι ιδιώτες ελέγχονται για πράξεις για τις οποίες η καθής επιδεικνύει ανοχή έναντι κράτους μέλους.

Το γεγονός ότι μία εθνική νομοθεσία επιτρέπει, εντός του πεδίου εφαρμογής της, πράξεις που σε διαφορετικό πλαίσιο απαγορεύονται ενδεχομένως από το κοινοτικό δίκαιο δεν συνεπάγεται κατ' ανάγκη το παράνομο της νομοθεσίας αυτής έναντι της Συνθήκης. Όπως προκύπτει από την απόφαση του Δικαστηρίου στην υπόθεση 14/68 (Wilhelm, Racc. 1969, σελ. 14 και 15), το εσωτερικό δίκαιο του ανταγωνισμού εφαρμόζεται παραλλήλως προς το κοινοτικό δίκαιο, περιοριζόμενο ουσιαστικά μόνο από τη γενική αρχή της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου και από την επιταγή — την οποία το Δικαστήριο τόνισε με την προαναφερθείσα απόφασή του — ότι τα κράτη μέλη, κατά την αυτοτελή εφαρμογή του εθνικού τους δικαίου στον τομέα του ανταγωνισμού, δεν μπορούν να θεσπίσουν ή να διατηρήσουν σε ισχύ μέτρα ικανά να περιορίσουν σοβαρά την πρακτική αποτελεσματικότητα της Συνθήκης.

Από τα ανωτέρω συνάγεται κυρίως ότι, στην περίπτωση κατά την οποία ορισμένα εθνικά μέτρα κρίνονται ασυμβίβαστα προς τη στάση που έχει υιοθετήσει η Επιτροπή κατόπιν της διαδικασίας που είχε κινήσει κατά μιας συμπράξεως, οι εθνικές αρχές υποχρεούνται να μη λαμβάνουν μέτρα που θα μπορούσαν να παρεμποδίσουν την επέλευση όλων των εννόμων αποτελεσμάτων των αποφάσεων της Επιτροπής.

Άλλωστε η πιθανότητα συγκρούσεως λόγω της παράλληλης εφαρμογής του εσωτερικού δικαίου και του κοινοτικού δικαίου περί ανταγωνισμού, στην οποία αναφέρθηκε το Δικαστήριο διατυπώνοντας τα κριτήρια αυτά, είναι πιθανή κυρίως στην περίπτωση κατά την οποία το εσωτερικό δίκαιο είναι αυστηρότερο από το κοινοτικό δίκαιο. Πράγματι, στην περίπτωση αυτή η απαγόρευση την οποία επιβάλλουν οι εθνικές αρχές που είναι αρμόδιες για την προστασία του ανταγωνισμού, μπορεί ενδεχομένως να εμποδίζει την επέλευση όλων των αποτελεσμάτων με την οποία έχει επιτραπεί, βάσει του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης, μία σύμπραξη που, μολονότι περιορίζει τον ανταγωνισμό, κρίθηκε ότι εξυπηρετεί υπέρτερα κοινοτικά συμφέροντα.

Αντίθετα, η αντίστροφη περίπτωση, η οποία φαίνεται να συντρέχει εν προκειμένω — δηλαδή όταν το εσωτερικό δίκαιο περί ανταγωνισμού ανέχεται περιορισμούς του ανταγωνισμού που δεν επιτρέπονται κατά το κοινοτικό δίκαιο — δεν μπορεί να δημιουργήσει συγκεκριμένες συγκρούσεις, εφόσον η ανεκτικότητα της εσωτερικής νομοθεσίας δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να παρεμβάλει εμπόδια στην επέλευση όλων των αποτελεσμάτων της κοινοτικής απαγορεύσεως, η οποία εφαρμόζεται αυτοδικαίως σ' όλα τα κράτη μέλη. Εξάλλου, οι εθνικές αρχές παραμένουν ελεύθερες να αποκλίνουν από το κοινοτικό δίκαιο, όσον αφορά τις συμπράξεις που υπόκεινται στην αποκλειστική δικαιοδοσία τους, δηλαδή ως προς τις συμπράξεις που δεν έχουν σημασία για τη λειτουργία της κοινής αγοράς.

Κατά συνέπεια, τίποτε δεν αποδεικνύει ότι στην προκειμένη περίπτωση η Επιτροπή παρέβη τα καθήκοντά της για το λόγο ότι δεν προέβη σε καμιά ενέργεια έναντι των βελγικών αρχών σχετικά με την εσωτερική νομοθεσία στην οποία αναφέρονται οι προσφεύγουσες. Επομένως δεν ευσταθεί ο λόγος περί δυσμενούς διακρίσεως που προέβαλαν οι προσφεύγουσες.

γ) Οι προσφεύγουσες προσάπτουν περαιτέρω στην Επιτροπή ότι παρέλειψε να λάβει υπόψη της τις προτάσεις που διατύπωσαν με το έγγραφο της 24ης Απριλίου 1973. Κατά τις προσφεύγουσες, το έγγραφο αυτό, το οποίο εστάλη κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, είχε κατ' ουσία ικανοποιήσει πλήρως την Επιτροπή.

Η Επιτροπή υποστηρίζει όμως ότι το έγγραφο αυτό δεν διευκρίνιζε αν είχαν καταργηθεί οι βαλλόμενες με την κοινοποίηση των αιτιάσεων συμφωνίες.

Εν πάση περιπτώσει, το ζήτημα έχει ελάχιστη σημασία υπό τις παρούσες συνθήκες, εφόσον, ακόμη και αν υποτεθεί ότι η άποψη που είχαν διατυπώσει με το έγγραφο αυτό οι προσφεύγουσες ικανοποιούσε απολύτως την Επιτροπή όσον αφορά την εξάλειψη των παρανόμων ρητρών και βασικών συμφωνιών τους, αυτό δε θα μπορούσε σε καμιά περίπτωση να εξαλείψει το γεγονός επί του οποίου και μόνο στηρίζεται η επιβολή των προστίμων, δηλαδή τον πραγματοποιηθέντα εμπορικό αποκλεισμό της επιχειρήσεως PEX κατ' εφαρμογή μιας παράνομης συμφωνίας. Συνεπώς ο λόγος αυτός ακυρώσεως δεν είναι βάσιμος.

δ) Οι προσφεύγουσες αναφέρουν ακόμη ότι η απόφαση, περιοριζόμενη στη διαπίστωση ότι η παύση εφοδιασμού της επιχειρήσεως G.B. οφειλόταν στο γεγονός ότι οι τιμές της επιχειρήσεως αυτής δεν ήταν σύμφωνες προς όσα καθόριζε ο Όμιλος, δεν έλαβε υπόψη καμιά άλλη πρακτική του Grand Bazar, και συγκεκριμένα την αναγγελία εκπτώσεων που στην πραγματικότητα δεν ήταν εκπτώσεις, δεδομένου ότι η εν λόγω επιχείρηση λάμβανε ως βάση γι' αυτές τις φερόμενες εκπτώσεις τιμές που αντιστοιχούσαν σε διαφορετικούς τύπους χαρτιών τοιχοστρωσίας από τους τύπους στους οποίους έπρεπε πράγματι να ανταποκρίνονται τα προϊόντα που πωλούσε η G.B.

Εκτός από τον ισχυρισμό που προέβαλε η Επιτροπή, ότι δηλαδή το σύστημα των κατηγοριών ποιότητος, του οποίου την παραβίαση εκ μέρους της G.B. επικαλούνται οι προσφεύγουσες, συνδέεται στενά με τον καθορισμό των τιμών και επομένως αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του συστήματος ελέγχου της αγοράς που ασκεί ο Όμιλος, σε περίπτωση δε που ο εν λόγω έλεγχος εμπίπτει στην απαγόρευση του άρθρου 85, το ανωτέρω σύστημα είναι και αυτό παράνομο, επιβάλλεται ακόμα η παρατήρηση ότι — όπως προκύπτει σαφώς από τη δικογραφία — ο βασικός λόγος του εμπορικού αποκλεισμού δεν είναι βέβαια η σποραδική και, όπως ισχυρίζεται η G.B., τελείως συμπτωματική αλλαγή κατηγορίας ενός εμπορεύματος, αλλά μόνο η μη τήρηση της υποχρεώσεως να μη χορηγεί εκπτώσεις, ή τουλάχιστον να μην τις αναγγέλλει.

4. Κατά την έναρξη της προφορικής διαδικασίας, ο εκπρόσωπος του Ομίλου κατέθεσε μία δήλωση των προσφευγουσών κατά την οποία οι εν λόγω επιχειρήσεις δεν βάλλουν πλέον κατά της προσβαλλομένης αποφάσεως κατά το μέρος που αφορά την απαγόρευση, πρώτον, των συμφωνιών που επιβάλλουν την υποχρέωση τηρήσεως των υποχρεωτικών τιμών και, δεύτερον, των συμφωνιών που απαγορεύουν την αναγραφή τιμών χαμηλότερων από τις υποχρεωτικές ή συνιστώμενες τιμές ή έστω την αναγγελία εκπτώσεων.

Οι προσφεύγουσες ζήτησαν ακόμη από το Δικαστήριο να λάβει υπόψη το συνακόλουθο περιορισμό των αιτημάτων της προσφυγής τους.

Κατόπιν της παραιτήσεως αυτής από μέρους των αιτημάτων της προσφυγής, η προσφυγή περιορίζεται πλέον στην αμφισβήτηση μόνο της νομιμότητας του μέρους της αποφάσεως που αφορά τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν σε κάθε μία από τις τέσσερις επιχειρήσεις του Ομίλου.

Οι κυρώσεις αυτές στηρίζονται στο συλλογικό αποκλεισμό που επιβλήθηκε στην επιχείρηση PEX. Η στάση αυτή των προσφευγουσών πρέπει να κριθεί στο πλαίσιο

των όρων πωλήσεως, των οποίων αποτελεί την εφαρμογή.

Η εκτίμησή της εξαρτάται καταρχάς από την εκτίμηση των ρητρών της συμφωνίας που καταρτίστηκε μεταξύ των τεσσάρων μελών του Ομίλου και την οποία αποτελούν ο προαναφερθείς εσωτερικός κανονισμός του Ομίλου και οι αποφάσεις που αφορούν την πολιτική των τιμών. Πράγματι, για τον αποκλεισμό που επιβάλλεται για την προστασία μιας καταστάσεως από τις παράνομες ενέργειες της επιχειρήσεως της οποίας επιδιώκεται η απομόνωση, δεν επιβάλλονται οπωσδήποτε κυρώσεις.

Θα ήθελα να παρατηρήσω καταρχάς ότι η ανάληψη της υποχρεώσεως αλλαγής στάσεως στο μέλλον, δεν φαίνεται να έχει σημασία προκειμένου να θεωρηθεί ότι μία παρελθούσα ενέργεια δεν εμπίπτει στο άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Η δήλωση ενδέχεται να αποτελεί περισσότερο μια επιλογή που κρίνεται απλώς σκόπιμη παρά την ομολογία ότι η ενέργεια ήταν παράνομη.

Οι διάδικοι διαφωνούν ως προς την εκτίμηση της πραγματικής σημασίας των υποχρεώσεων που επιβάλονταν στον τομέα των τιμών κατά το χρόνο που συνέβησαν τα περιστατικά τα οποία αποτέλεσαν την αιτία της υπό κρίση διαφοράς. Ενώ η Επιτροπή φρονεί ότι το σύστημα των υποχρεωτικών τιμών εξακολουθούσε να ισχύει, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι ο Όμιλος, από πολλού ήδη χρόνου, δεν επέμενε πλέον στην αυστηρή τήρηση των τιμών πωλήσεως προς το κοινό που αναγράφονταν στον τιμοκατάλογο. Η υποχρέωση των μεταπωλητών περιορίστηκε στο εξής στην αποφυγή αναγραφής στους τόπους πωλήσεως, τιμών χαμηλότερων από τις τιμές που καθόριζε ο τιμοκατάλογος ή αναγγελίας εκπτώσεων.

Ακόμη και μετά την παραίτηση των προσφευγουσών από μέρος των αιτημάτων τους, το σημείο αυτό εξακολουθεί να έχει σημασία για την επίλυση της υπό κρίση διαφοράς, καθόσον οι εν λόγω επιχειρήσεις, μολονότι είναι διατεθειμένες να συμμορφωθούν προς τις απαγορεύσεις που επιβλήθηκαν με την απόφαση και μάλιστα από την ημερομηνία εκδόσεώς της, εξακολουθούν να υποστηρίζουν ότι οι ενέργειές τους, υπό τις συνθήκες υπό τις οποίες πραγματοποιήθηκαν, δεν ήταν αντίθετες προς το άρθρο 85 της Συνθήκης.

Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ο δικηγόρος των προσφευγουσών αναγνώρισε ρητώς ότι η άρνηση εφοδιασμού της επιχειρήσεως PEX από τις επιχειρήσεις που μετέχουν στον Όμιλο οφειλόταν αποκλειστικά στο γεγονός ότι η PEX είχε παραβεί προπαντός την υποχρέωσή της να απαγορεύει στους πελάτες της, και συγκεκριμένα στο Grand Bazar της Αμβέρσας, να αναγγέλλουν εκπτώσεις επί των τιμών και κατόπιν διότι είχε αρνηθεί πλήρως την ύπαρξη αυτής της υποχρεώσεως.

Οι προσφεύγουσες επομένως εξακολουθούν να αμφισβητούν τον παράνομο χαρακτήρα των ενεργειών τους όσον αφορά τις συμφωνίες ως προς τις τιμές, που επέβαλαν μεταξύ άλλων την απαγόρευση αναγγελίας εκπτώσεων.

Πράγματι, η Επιτροπή φρονεί ότι ο ισχυρισμός ότι ο Όμιλος δεν επιμένει πλέον, εδώ και αρκετά έτη, στην τήρηση των τιμών που καθορίζονται για την πώληση προς το κοινό, διαψεύδεται από την ύπαρξη του τιμοκαταλόγου και από το έγγραφο του Ομίλου, της 22ας Οκτωβρίου του 1973, προς την επιχείρηση G.B. Entreprises, με το οποίο της προσάπτει ότι παραβιάζει τις καθορισμένες τιμές μεταπωλήσεως των προϊόντων των συμπραττουσών επιχειρήσεων.

Εξάλλου, ακόμη και αν σε διάφορες άλλες περιπτώσεις, που προδήλως ήταν λιγότερο αξιόλογες από την περίπτωση του Grand Bazar και επομένως δεν θορύβησαν τους άλλους εμπόρους, πελάτες των επιχειρήσεων του Ομίλου, έγινε τελικώς ανεκτή η εφαρμογή εκ μέρους των μεταπωλητών τιμών που διέφεραν από τις καθορισμένες, η ρήτρα του στοιχείου 7 του εντύπου 619, της 2ας Σεπτεμβρίου 1972, που καθορίζει τους γενικούς όρους πωλήσεως για τους πελάτες, συνιστά εντούτοις σοβαρό εμπόδιο στην ελευθερία καθορισμού των τιμών μεταπωλήσεως.

Πράγματι, στους μεταπωλητές απαγορευόταν να αναγγέλλουν εκπτώσεις, με οποιαδήποτε μορφή, για τα χαρτιά τοιχοστρωσίας, επιπλέον δε τους επιβαλόταν η υποχρέωση να αναρτούν στους χώρους πωλήσεως πινακίδες του Ομίλου με τις οποίες να πληροφορούν την πελατεία τους ότι καμιά έκπτωση δεν μπορούσε να γίνει για τα προϊόντα αυτά. Οι πινακίδες αυτές έπρεπε υποχρεωτικώς να είναι αναρτημένες σε εμφανές σημείο, κατά τέτοιο τρόπο ώστε να είναι εμφανείς, και μάλιστα τόσο στη βιτρίνα του καταστήματος όσο και στο εσωτερικό του.

Κατ' αυτό τον τρόπο, με τη συμφωνία που κατάρτισαν οι παραγωγοί και με μια σειρά καθέτων συμφωνιών μεταξύ των παραγωγών και των μεταπωλητών αποθαρρυνόταν ο αυτοτελής καθορισμός των τιμών μεταπωλήσεως. Ειδικότερα στα μεγάλα καταστήματα, όπου δεν είναι δυνατόν να γίνει διαπραγμάτευση, η υποχρέωση και μόνο να αναρτώνται οι τιμές που καθορίζει ο Όμιλος συνεπάγεται κατ' ανάγκη την αυστηρή τήρηση των τιμών αυτών κατά την πώληση, με αποτέλεσμα οι εν λόγω τιμές να έχουν χωρίς καμιά αμφιβολία, τουλάχιστον σ' αυτή την περίπτωση, το χαρακτήρα υποχρεωτικών τιμών.

Είναι εσφαλμένο να υποστηριχτεί, όπως έπραξαν οι δικηγόροι των προσφευγουσών κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι η κατάσταση αυτή οφείλεται αποκλειστικά στη σημερινή οργάνωση των μεγάλων καταστημάτων. Πράγματι, αν αληθεύει ότι, ενόσω τα μεγάλα καταστήματα δεν αλλάζουν ριζικώς το σύστημα πωλήσεών τους, που στηρίζεται στις σταθερές τιμές, για να προσαρμοστούν στο σύστημα πωλήσεων των μικρών καταστημάτων (δηλαδή αν δεν αποβάλλουν το βασικό τους χαρακτηριστικό), τα εν λόγω καταστήματα δεν θα μπορούν να χορηγούν εκπτώσεις για τα βελγικά ή αλλοδαπά προϊόντα που εμπορεύονται τα μέλη του Ομίλου, συνάγεται το συμπέρασμα ότι η απαίτηση εφαρμογής υποχρεωτικών τιμών επί των οποίων δεν χορηγούνται εκπτώσεις συνεπάγεται, ειδικά ως προς τις επιχειρήσεις που θα μπορούσαν να ασκήσουν αποτελεσματικό ανταγωνισμό, τη δημιουργία σοβαρού εμποδίου στον ανταγωνισμό και στην εκδήλωση των σχετικών πλεονεκτημάτων.

5. Θα ήθελα τώρα να εξετάσω ένα από τα βασικά προβλήματα της υπό κρίση υποθέσεως.

Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι οι επίμαχοι περιορισμοί του ανταγωνισμού δεν μπορούν πάντως να επηρεάσουν σοβαρά το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών. Η προσβαλλόμενη απόφαση τονίζει σχετικώς ότι η συμφωνία και οι επίδικες αποφάσεις αφορούν και τα χαρτιά τοιχοστρωσίας που κατασκευάζονται στην αλλοδαπή και πωλούνται στο Βέλγιο από τα μέλη του Ομίλου.

Για να συντρέχει η προϋπόθεση του σημαντικού για την Κοινότητα περιορισμού του ανταγωνισμού, ακόμη και αν αυτός εκλαμβάνεται υπό την πρωτογενή έννοιά του, δεν είναι αναγκαίο οι επίμαχες ενέργειες να έχουν ως αποτέλεσμα την ελάττωση της

ροής των προϊόντων στο πλαίσιο του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών, αλλά αρκεί οι εν λόγω ενέργειες να πραγματοποιούνται υπό συνθήκες που δεν συνάδουν προς την αρχή της ελευθερίας των συναλλαγών και του ελεύθερου καθορισμού των τιμών των εμπορευμάτων.

Προκειμένου να εξακριβωθεί αν αυτό συμβαίνει στην υπό κρίση περίπτωση, επιβάλλεται να εξεταστούν οι προαναφερθείσες περιοριστικές του ανταγωνισμού ρήτρες εντός του πλαισίου των εννόμων σχέσεων στο οποίο εντάσσονται.

Προκειμένου να διατυπωθεί μία συνολική εκτίμηση, πρέπει να ληφθούν υπόψη η επίδραση την οποία μπορούσε να έχει το σύστημα της εκπτώσεως που αποκαλείται «δώρο συνεργασίας» επί της συμπεριφοράς στην αγορά πολυάριθμων πελατών που εφοδιάζονται από επιχειρήσεις που μετέχουν στον Όμιλο. Η μορφή της εκπτώσεως, που αυξάνει ανάλογα με τον όγκο των αγορών που πραγματοποιούν οι πελάτες από επιχειρήσεις του Ομίλου κατά τη διάρκεια του έτους, αποθαρρύνει τους αγοραστές από το να απευθυνθούν σε άλλες πηγές εφοδιασμού. Επιβάλλεται δε η παρατήρηση ότι η δυνατότητα των προσφευγουσών να προσφέρουν πολλά και διαφορετικά είδη χαρτιών τοιχοστρωσίας οδηγεί στη δημιουργία επαρκούς ποικιλίας για μεγάλο μέρος των πελατών τους, οι οποίοι κατά συνέπεια δεν θα έχουν ανάγκη να απευθυνθούν σε άλλες πηγές εφοδιασμού για να ικανοποιήσουν τον καταναλωτή, καθόσον μάλιστα ο Όμιλος παρέχει στους πελάτες του και τη δυνατότητα να εφοδιάζονται μέσω αυτού με αλλοδαπά προϊόντα. Το γεγονός αυτό, που θα μπορούσε να κριθεί στο περιορισμένο πλαίσιο μιας προσφοράς με την οποία επιδιώκεται να παραμείνει πιστή η πελατεία, μπορεί να αποκτήσει ιδιαίτερη σημασία, όταν συσχετιστεί με την κάθετη, θα έλεγα, επιβολή της ελάχιστης τιμής που καθορίζουν από κοινού οι παραγωγοί για τη μεταπώληση των εν λόγω αγαθών. Κατά συνέπεια η προοπτική καταβολής του δώρου μπορεί να λειτουργήσει αποτρεπτικώς, όσον αφορά την άνευ δεσμεύσεων αναζήτηση άλλων πηγών εφοδιασμού της πελατείας.

6. Μετά από αυτές τις συνοπτικές παρατηρήσεις ως προς την πραγματική κατάσταση, μέρος της οποίας αποτελούσαν οι περιοριστικές του ανταγωνισμού συμφωνίες στον τομέα των λιανικών τιμών, θα επιχειρήσω τώρα να εμβαθύνω την έρευνά μου ως προς την έννοια της προϋποθέσεως που αφορά τις επιπτώσεις της συμφωνίας επί του ενδοκοινοτικού εμπορίου.

Θα ήθελα να πω καταρχάς ότι δεν υπάρχει ικανοποιητική σύγκληση απόψεων ως προς την ερμηνεία της προϋποθέσεως του επηρεασμού του διακρατικού εμπορίου από τις περιοριστικές του ανταγωνισμού ρήτρες.

Το γεγονός ότι οι συντάκτες της Συνθήκης τόνισαν τη σπουδαιότητα της ελευθερίας των διακρατικών εμπορικών ρευμάτων, καθιερώνοντας το κριτήριο του επηρεασμού του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών λόγω του περιορισμού του ανταγωνισμού, εξηγείται ιστορικώς από την αρχική λειτουργία των περί ανταγωνισμού κανόνων της Συνθήκης, σκοπός των οποίων ήταν να συμβάλουν στην άρση των εμποδίων που υπήρχαν παλαιόθεν στο εμπόριο μεταξύ των διαφόρων κρατών που συναποτέλεσαν την Κοινότητα.

Ωστόσο, όπως έχει ήδη τονίσει η θεωρία (βλέπε Ulmer, «Der sachliche Anwendungsbereich des EWG-Kartellverbots», Juristische Analysen, Wirtschaftsrecht 1970, n. 1, σ. 30), στο πλαίσιο μιας ενοποιημένης πολυεθνικής αγοράς, εντός της οποίας δεν υφίστανται πλέον εθνικά σύνορα στην κυκλοφο-

ρία των εμπορευμάτων, η έννοια της ανωτέρω προϋποθέσεως πρέπει να προσαρμοστεί στην νέα πραγματικότητα που δημιουργήθηκε κατ' αυτό τον τρόπο: πρέπει δηλαδή να της αποδοθεί η έννοια ότι εμπίπτουν στις απαγορεύσεις του άρθρου 85 οι συμπράξεις που περιορίζουν τον ανταγωνισμό και έχουν σημασία για την υλοποίηση των στόχων στους οποίους αποβλέπει η δημιουργία της κοινής αγοράς. Υπ' αυτή την έννοια, η προϋπόθεση του επηρεασμού του διακρατικού εμπορίου λόγω του περιορισμού του ανταγωνισμού χαρακτηρίζει τελικά τον ίδιο τον περιορισμό, αφού απαιτείται, προκειμένου ο εν λόγω περιορισμός να ληφθεί υπόψη από το κοινοτικό δίκαιο, να έχει σημασία στο πλαίσιο του κοινοτικού συστήματος σε σχέση με τους επιδιωκόμενους στόχους. Αλλά και στο πλαίσιο αυτής της ευρύτερης προοπτικής, η εν λόγω προϋπόθεση θα εξακολουθούσε να έχει ως λειτουργία τη χάραξη των ορίων μεταξύ του τομέα της αποκλειστικής εθνικής αρμοδιότητας και του τομέα που αντιθέτως διέπεται και από το κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού.

Κατά συνέπεια η έννοια του επηρεασμού των διασυνοριακών εμπορικών ρευμάτων θα έπρεπε να υποκατασταθεί από την έννοια της όχι αμιγώς τοπικής αλλά κοινοτικής σημασίας του περιορισμού του ανταγωνισμού. Η έννοια αυτή δεν εξαρτάται ούτε από τον τόπο εγκαταστάσεως των επιχειρήσεων που μετέχουν σε μία σύμπραξη ούτε από τον τόπο καταγωγής ή εκποιήσεως, εντός της Κοινότητας, των προϊόντων που αφορά η σύμπραξη αυτή.

Για να αποδειχθεί ότι η ερμηνεία αυτή ανταποκρίνεται σε συγκεκριμένες επιταγές της λειτουργίας του κοινοτικού συστήματος, θα μπορούσε να παρατηρηθεί ότι το κριτήριο του επηρεασμού του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών λόγω της συμπράξεως, αν ερμηνευτεί κατά γράμμα, κινδυνεύει να οδηγήσει σε συνέπειες που ελάχιστα συμβιβάζονται με το βαθμό ενοποιήσεως που πρέπει να αναγνωριστεί στην κοινή αγορά. Έτσι, παραδείγματος χάρη, μία σύμπραξη που καλύπτει το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου, ακόμη και αν έχει ελάχιστη σημασία για τον τομέα των προϊόντων που αφορά — όταν ο τομέας αυτός εξετάζεται σε κοινοτική κλίμακα — ωστόσο μπορεί σχεδόν πάντοτε να επηρεάζει το εμπόριο μεταξύ του Μεγάλου Δουκάτου και των άλλων κρατών μελών. Και για το λόγο αυτό, εφόσον ανταποκρίνεται στις άλλες προϋποθέσεις, θα ανταποκρίνεται και στην προαναφερθείσα προϋπόθεση, στην περίπτωση κατά την οποία η τελευταία αυτή εκλαμβάνεται υπό στενή έννοια, δηλαδή με βάση τον εθνικό χώρο καθεαυτό. Αντιθέτως μία πολύ σημαντικότερη σύμπραξη, που καλύπτει μία περιοχή παραδείγματος χάρη της Γερμανίας, μπορεί να μην εμπίπτει στην απαγόρευση του άρθρου 85, λόγω του γεγονότος και μόνον ότι, παρόλο που νοθεύει τον ανταγωνισμό σ' ένα τμήμα της κοινής αγοράς πολύ πιο εκτεταμένο από το Μεγάλο Δουκάτο, και επομένως επηρεάζει τη γενική λειτουργία της αγοράς, δεν επηρεάζει άμεσα τα εμπορικά ρεύματα από και προς τα άλλα κράτη μέλη.

Αυτές οι πιθανές συνέπειες της γραμματικής εφαρμογής του προαναφερθέντος κριτηρίου έπρεπε να οδηγήσουν στην αναζήτηση μιας ευρύτερης ερμηνείας, περισσότερο σύμφωνης με τη λειτουργία που πρέπει να γίνει δεκτό ότι επιτελεί το άρθρο 85 στο πλαίσιο μιας κοινής αγοράς που χαρακτηρίζεται από τον υψηλό βαθμό οικονομικής ολοκληρώσεως μεταξύ των κρατών που την αποτελούν.

Θα έπρεπε λοιπόν να εξευρεθεί ένα κριτήριο που να καθιστά σαφές ότι το κοινοτικό συμφέρον, στην εξυπηρέτηση του οποίου αποβλέπει η απαγόρευση των συμπράξεων, δεν έγκειται απλώς στην αποφυγή του κατακερματισμού του εδάφους της Κοινότητας σε εθνικές αγορές απομονωμένες μετα-

ξύ τους, αλλά έγκειται κυρίως στη διατήρηση εφεξής υγειών όρων ανταγωνισμού στο επίπεδο της κοινής αγοράς.

Η λειτουργία αυτή συνεπάγεται ότι η απαγόρευση αφορά τις συμφωνίες που μπορούν να επιφέρουν σημαντικό περιορισμό του ανταγωνισμού σε κοινοτικό επίπεδο, το «σημαντικό» δε νοείται όχι σε σχέση με τα σύνορα και τη γεωγραφική έκταση των κρατών, αλλά μάλλον σε σχέση με τη σημασία της συμπράξεως για τον τομέα των προϊόντων επί του οποίου έχει επιπτώσεις, ο εν λόγω τομέας δε δεν εξετάζεται σε αμιγώς εθνικό πλαίσιο, αλλά με μια ευρύτερη προοπτική, στο πλαίσιο της οποίας η κοινοτική οικονομία θεωρείται ως ενιαίο σύνολο.

7. Έχοντας καθορίσει πλέον τις ερμηνευτικές κατευθυντήριες γραμμές, οι οποίες πιστεύω ότι στο εξής μπορούν να θεωρούνται δεδομένες, θα ήθελα να επανέλθω στην εκδικαζόμενη υπόθεση.

Δεδομένου ότι το σύνολο των Βέλγων μικρεμπόρων λιανικής πωλήσεως έχει συμφέρον να ισχύουν γενικά ελάχιστες τιμές πωλήσεως προς το κοινό, μπορεί να γίνει λόγος μάλλον για *ελάχιστες εγγυημένες τιμές*, παρά για υποχρεωτικές ή συνιστώμενες από τον Όμιλο τιμές. Η εγγύηση αυτή, στο πλαίσιο της οποίας προβλεπόταν ο εκ μέρους των παραγωγών εξωστρακισμός εκείνου που δεν τηρούσε τους κανόνες πωλήσεως που καθορίζονταν σε συνάρτηση με τη διατήρηση ελάχιστων τιμών, συνιστούσε, μαζί με το «δώρο συνεργασίας», κίνητρο προκειμένου οι Βέλγοι μεταπωλητές να αποκτήσουν σταθερούς δεσμούς με τους παραγωγούς που μετείχαν στον Όμιλο.

Όπως δήλωσε ο εκπρόσωπος του Ομίλου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η εγγύηση των υποχρεωτικών ή «συνιστώμενων» τιμών είχε επιβληθεί κυρίως προς το συμφέρον των μικρεμπόρων λιανικής πωλήσεως, που ήθελαν να αποφύγουν τον ανταγωνισμό με άλλους καλύτερα οργανωμένους μεταπωλητές.

Κατά συνέπεια οι επίδικες συμφωνίες, χάρη στις διάφορες ρήτρες και τους μηχανισμούς που προαναφέρθηκαν και κυρίως χάρη στην εγγύηση των τιμών μεταπωλήσεως εκ μέρους των παραγωγών, απέβλεπαν στο να διατηρήσουν τεχνητά την απηρχαιωμένη και αντιοικονομική δομή του τομέα της διανομής σ' ένα σημαντικό τμήμα της κοινής αγοράς.

Εξάλλου, οι συμφωνίες καθορισμού των τιμών, που απέβλεπαν στην παγίωση του δικτύου διανομής στη βελγική αγορά, μπορούσαν να αποθαρρύνουν την πώληση, εκ μέρους των εν λόγω μεταπωλητών, αλλοδαπών προϊόντων που δεν είχαν εισαχθεί από τον Όμιλο και επομένως μπορούσαν να εμποδίσουν την εμπορία των αλλοδαπών προϊόντων στο Βέλγιο, με περαιτέρω αποτέλεσμα τη νόθευση του ανταγωνισμού σε κοινοτικό επίπεδο ως προς τα εν λόγω προϊόντα.

Βεβαίως θα ήταν ευκταίο να είχε πραγματοποιήσει η Επιτροπή μια πληρέστερη και ενδελεχέστερη έρευνα ως προς τη θέση που κατείχαν οι προσφεύγουσες επιχειρήσεις στον τομέα των επίδικων προϊόντων εντός της Κοινότητας. Εντούτοις, στην προκειμένη περίπτωση, το μη αμφισβητούμενο γεγονός ότι αυτές οι τέσσερις επιχειρήσεις ήλεγχαν, κατά το εξεταζόμενο χρονικό διάστημα, περίπου το ήμισυ του συνόλου των χαρτιών τοιχοστρωσίας που πωλούνταν στο Βέλγιο μπορεί να είναι αρκετό, εφόσον γίνει δεκτό ότι αυτό συνιστά ένα μη αμελη-

τέο τμήμα της αγοράς των εν λόγω προϊόντων εντός της Κοινότητας, προκειμένου να χαρακτηριστεί σημαντικός από κοινοτική άποψη ο περιορισμός του ανταγωνισμού που προκύπτει από τις προαναφερθείσες συμφωνίες.

8. Κατόπιν επομένως της διαπιστώσεως ότι το σύστημα πωλήσεων των εμπορευμάτων και καθορισμού των τιμών που εφάρμοζε ο Όμιλος συνιστά, αν ληφθούν υπόψη η θέση του στην αγορά και κυρίως ο μηχανισμός του δώρου συνεργασίας καθώς και οι ενέργειές του για τον επηρεασμό της συμπεριφοράς των πελατών, περιορισμό του ανταγωνισμού αντίθετο προς το άρθρο 85, απομένει να εξεταστεί αν είναι βάσιμοι οι λόγοι που προβάλλουν οι προσφεύγουσες ως προς το μέρος της αποφάσεως που αφορά τον εμπορικό αποκλεισμό της επιχειρήσεως PEX, στον οποίο προέβησαν.

Από το έγγραφο που η επιχείρηση Brepols απηύθυνε στους πελάτες της στις 4 Οκτωβρίου 1971 προκύπτει σαφώς ότι η εκ μέρους της Brepols αναστολή εφοδιασμού της επιχειρήσεως PEX οφειλόταν, όπως άλλωστε και η αναστολή εφοδιασμού εκ μέρους των άλλων μελών του Ομίλου, στη μη τήρηση από την PEX των όρων πωλήσεως που αφορούσαν τις υποχρεώσεις των εμπόρων χονδρικής και λιανικής πωλήσεως ως προς τις τιμές. Το γεγονός ότι η ίδια η εταιρία Brepols εξακολούθησε, ως φαίνεται σχεδόν κρυφίως, να παραδίδει εμπορεύματα στην επιχείρηση PEX επί μερικούς ακόμη μήνες, εν αντιθέσει προς την απόφασή της να αναστείλει κάθε μορφή εφοδιασμού της PEX (όπως είχε διακηρύξει με το προαναφερθέν έγγραφο της 4ης Οκτωβρίου) οπωσδήποτε δεν αναιρεί το γεγονός ότι το έγγραφο που ο βελγικός όμιλος κατασκευαστών χαρτιού τοιχοστρωσίας απηύθυνε στους πελάτες του στις 29 Οκτωβρίου 1971 συνιστούσε σαφή απειλή αναστολής του εφοδιασμού έναντι όλων εκείνων που θα ενεργούσαν όπως η επιχείρηση PEX.

Το τελευταίο αυτό έγγραφο εκφράζει σαφώς τη βούληση του Ομίλου, στον οποίο ανήκε η Brepols, να εφαρμόσει έναντι της επιχειρήσεως PEX την κύρωση που ήδη είχε αναγγείλει η Brepols.

Υπενθυμίζεται ότι πριν από το εν λόγω έγγραφο του Ομίλου η Brepols, εκτός από το έγγραφο της 4ης Οκτωβρίου, είχε απευθύνει στην επιχείρηση PEX στις 28 Σεπτεμβρίου, ένα άλλο έγγραφο, με το οποίο της ζητούσε να προβεί στις αναγκαίες ενέργειες προκειμένου να πείσει την επιχείρηση G.B. Entreprises να τηρεί τους όρους πωλήσεως που καθόριζε ο Όμιλος. Επιπλέον, η επιχείρηση Genval είχε απευθύνει στις 30 Σεπτεμβρίου ένα έγγραφο στην επιχείρηση PEX, με το οποίο την πληροφορούσε ότι, ενόσω θα εξακολουθούσε να εφοδιάζει την επιχείρηση G.B. με προϊόντα της Genval, η τελευταία θα ανέστελε κάθε μορφή εφοδιασμού της PEX.

Το επιχείρημα που αφορά ορισμένα τιμολόγια τα οποία η PEX δεν πλήρωσε εμπροθέσμως στην Brepols προβλήθηκε εκ των υστέρων στο πλαίσιο της προκειμένης υποθέσεως και επομένως δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η μη καταβολή αποτέλεσε τον αποφασιστικό λόγο για τη διακοπή του εφοδιασμού.

Το Tribunal de Commerce της Nivelles, με απόφαση της 1ης Μαρτίου 1973, διαπίστωσε επίσης την αιφνίδια διακοπή εφοδιασμού της επιχειρήσεως PEX εκ μέρους των επιχειρήσεων του Ομίλου. Κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας ενώπιον της Επιτροπής, ο νομικός σύμβουλος του Ομίλου απέδωσε τη συμπεριφορά αυτή του Ομίλου στην άρνηση της PEX να τηρεί τους γενικούς όρους πωλήσεως του Ομίλου· το δε επιχείρημα που αφορούσε τις οικονομικής φύσεως εκκρεμότητες μεταξύ της PEX και της επιχειρήσεως Brepols προβλήθηκε ως ένα επιπλέον επιχείρημα και όχι ως ο

πρωταρχικός λόγος της στάσεως που τήρησε η Brepols από κοινού με τις άλλες επιχειρήσεις του Ομίλου σύμφωνα με τη βούληση όλων των επιχειρήσεων, που διατυπώθηκε με το προαναφερθέν έγγραφο της 29ης Οκτωβρίου 1971.

Το έγγραφο αυτό υπογράφηκε από όλα τα μέλη του Ομίλου και συνεπώς αποδεικνύει σαφώς την πρόθεσή τους να συμμορφωθούν με τη ρητή άρνηση της Brepols, της Genval και της Peters-Lacroix. Όπως αναφέρθηκε το τέταρτο μέλος του Ομίλου, δηλαδή η επιχείρηση Vanderborght, δεν είχε την ευκαιρία να αρνηθεί ευθέως τον εφοδιασμό της PEX, διότι η PEX δεν της ζήτησε ρητώς να την εφοδιάσει. Το γεγονός όμως ότι η Vanderborght είχε υπογράψει το έγγραφο της 29ης Οκτωβρίου είναι ήδη ένα θετικό στοιχείο για την επιβολή του εμπορικού αποκλεισμού, ευλόγως δε μπορεί να υποτεθεί ότι, αν της είχε δοθεί η ευκαιρία, η στάση της δεν θα διέφερε από τη στάση των άλλων τριών μελών του Ομίλου.

Κατά συνέπεια υφίσταται μία γνήσια συλλογική απόφαση της ενώσεως που αποτελείται από τις τέσσερις προσφεύγουσες επιχειρήσεις· η απόφαση αυτή αφορούσε τον εμπορικό αποκλεισμό της επιχειρήσεως PEX και διατύπωνε την απειλή ότι οι επιχειρήσεις του Ομίλου θα τηρούσαν ανάλογη στάση έναντι όλων των άλλων πελατών που θα ακολουθούσαν το παράδειγμα της PEX.

Η συμμετοχή της Brepols στη συμφωνία που αφορούσε τον αποκλεισμό της PEX, η οποία τεκμαίρεται βάσει επακριβών και συγκλινουσών ενδείξεων, όπως άλλωστε και η συμμετοχή κάθε άλλου μέλους του Ομίλου, ήταν η αναγκαία προϋπόθεση για τη λήψη της σχετικής αποφάσεως από τον ίδιο τον Όμιλο καθώς και για την εφαρμογή της, έστω και σε διαφορετικές ημερομηνίες, από τις προσφεύγουσες επιχειρήσεις. Η διαπίστωση αυτή δικαιολογεί ακόμη τον καταλογισμό ευθύνης στην επιχείρηση Vanderborght για την πράξη του αποκλεισμού, μολονότι η εν λόγω επιχείρηση δεν είχε την ευκαιρία να απορρίψει ευθέως αιτήσεις εφοδιασμού της PEX.

Η εκ μέρους ενός πελάτη παράβαση ρητρών που περιλαμβάνονται στους γενικούς όρους πωλήσεως του Ομίλου, εφόσον οι εν λόγω ρήτρες δεν συμβιβάζονται προς το άρθρο 85, παράγραφος 1, ούτε έχουν επιτραπεί βάσει της παραγράφου 3, και επομένως είναι παράνομες, δεν μπορεί να δικαιολογήσει την επιβολή αντιποίνων σε βάρος του πελάτη αυτού.

9. Εφόσον επομένως έχει αποδειχθεί ότι υφίσταται πραγματικός αποκλεισμός της επιχειρήσεως PEX εκ μέρους του Ομίλου, οφειλόμενος στη μη τήρηση των κανόνων πωλήσεως που ήδη διαπιστώθηκε ότι ήταν παράνομοι, πρέπει τώρα να εξεταστεί αν οι περαιτέρω παράνομες ενέργειες των προσφευγουσών μπορούν να δικαιολογήσουν τα πρόστιμα που τους επέβαλε η προσβαλλόμενη απόφαση.

Καταρχάς πρέπει να απορριφθεί η ένσταση των προσφευγουσών ότι η συγκεκριμένη συλλογική απόφαση αποκλεισμού δεν έχει σημασία για το ενδοκοινοτικό εμπόριο. Το γεγονός ότι οι αποφάσεις βάσει των οποίων διενεργήθηκε ο επίμαχος αποκλεισμός επηρεάζουν το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών αρκεί για να θεωρηθεί ότι η ανωτέρω προϋπόθεση συντρέχει και ως προς την εν λόγω συλλογική απόφαση, που συνιστά, όπως είδαμε, μία ειδική πράξη εφαρμογής των προαναφερθεισών συμφωνιών.

Μεγαλύτερο ενδιαφέρον εμφανίζει το πρόβλημα που αφορά την κοινοποίηση της συμφωνίας.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 15, παράγραφος 5, στοιχείο β του κανονισμού 17, δεν θα ήταν δυνατή η επιβολή κανενός προστίμου λόγω της συλλογικής αποφάσεως περί αποκλεισμού της επιχειρήσεως PEX, αν είχε κοινοποιηθεί στην Επιτροπή το πλήρες κείμενο των γενικών όρων πωλήσεως που είχε καθορίσει ο Όμιλος, στο οποίο, μεταξύ των κυρώσεων που τα μέλη του Ομίλου είχαν αναλάβει την υποχρέωση να επιβάλουν έναντι εκείνου που δεν θα τηρούσε τους όρους αυτούς, προβλεπόταν επίσης ρητώς η αναστολή του εφοδιασμού του. Ελλείψει προσωρινής αποφάσεως κατά το άρθρο 15, παράγραφος 6, που να απαγορεύει τη διατήρηση του μέτρου αυτού, δεν θα μπορούσε να επιβληθεί καμιά κύρωση στις επιχειρήσεις για τις πριν από την έκδοση της προσβαλλομένης αποφάσεως ενέργειές τους, καθόσον τουλάχιστον ο αποκλεισμός δεν υπερέβαινε τα όρια και τις προϋποθέσεις που είχε καθορίσει η συμφωνία.

Εντούτοις οι προσφεύγουσες, κατά την κοινοποίηση των συμφωνιών που είχαν καταρτίσει μεταξύ τους, αντί να απαντήσουν δεόντως στο ερώτημα που διατυπωνόταν στο σημείο 1 του τμήματος II του ειδικού εντύπου της Επιτροπής υποβάλλοντάς της, όπως ρητώς απαιτείται, το κείμενο των όρων πωλήσεως που είχαν καθοριστεί από κοινού, προτίμησαν να περιοριστούν στην απάντηση του ερωτήματος 2, που προβλέπεται μόνον για την περίπτωση κατά την οποία το περιεχόμενο της συμφωνίας δεν έχει περιληφθεί σε έγγραφο· απαντώντας δε στο εν λόγω ερώτημα ανέφεραν το αντικείμενο της συμφωνίας όσον αφορά τον καθορισμό των κριτηρίων ποιότητας, τιμών και εκπτώσεων, χωρίς να μνημονεύσουν καθόλου τις πιθανές κυρώσεις.

Είναι γεγονός ότι όποιος γνώριζε το βελγικό σύστημα θα μπορούσε οπωσδήποτε να σκεφτεί ότι, εφόσον υπάρχουν κανόνες πωλήσεων ως προς τον καθορισμό των τιμών, θα μπορούσε να υπάρχει και συμφωνία του Ομίλου ως προς τις κυρώσεις σε περίπτωση μη τηρήσεως των καθορισμένων τιμών. Αλλ' αυτό δεν μπορεί να συγχωρήσει το σφάλμα που διέπραξαν οι προσφεύγουσες να μην παράσχουν ένα έγγραφο το οποίο τους ζητήθηκε ρητώς και το οποίο θα είχε εξαλείψει κάθε αμφιβολία ως προς το περιεχόμενο της συμφωνίας τους, ακόμα και όσον αφορά τις κυρώσεις έναντι των πελατών. Το να επιτραπεί στις εν λόγω επιχειρήσεις να αποφύγουν ατιμωρητί την υποχρέωση υποβολής των εγγράφων και παροχής των διευκρινίσεων που τους είχαν ζητηθεί, με μόνη δικαιολογία ότι οι υπηρεσίες της Επιτροπής θα μπορούσαν να φανταστούν ότι υπήρχε συμφωνία και ως προς το εξεταζόμενο θέμα, θα ήταν απαράδεκτο τόσο από την άποψη του κριτηρίου της σαφήνειας των εννόμων σχέσεων όσο και από την άποψη της ανάγκης για ταχεία και αποτελεσματική παρέμβαση των κοινοτικών αρχών έναντι των επιχειρήσεων. Από τη στιγμή κατά την οποία είχε καταρτιστεί η σχετική έγγραφη συμφωνία, η συμφωνία αυτή θα έπρεπε να αναφερθεί στις κοινοτικές αρχές κατά τον προσφορότερο για τον έλεγχο των συμπράξεων τρόπο, τον οποίο ακριβώς εξυπηρετεί η κοινοποίηση των περιοριστικών του ανταγωνισμού συμφωνιών, συμφώνως προς όσα ζητεί ρητώς η Επιτροπή.

Κατά συνέπεια η εκ μέρους των προσφευγουσών μη τήρηση της υποχρεώσεως κοινοποιήσεως του κειμένου των όρων πωλήσεως, ακόμη και αν δεν οφείλεται σε δόλο αλλά σε απλή αμέλεια, δικαιολογεί την επιβολή κυρώσεων επ' αυτών για τις ενέργειες στις οποίες προέβησαν, κατ' εφαρμογή της συμφωνίας αυτής, εις βάρος της επιχειρήσεως PEX· αυτό δε είναι σύμφωνο προς τη διάταξη του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, κατά την οποία είναι δυνατό να επιβληθούν πρόστιμα στις επιχειρήσεις που έχουν συνεργήσει στην παράβαση «εκ προθέσεως ή εξ αμελείας».

10. Εντούτοις, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η απόφαση θίγει τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη τους, διότι με αυτήν η Επιτροπή εγκατέλειψε την προηγούμενη πρακτική της, η οποία περιγράφεται κυρίως στην υπόθεση Aspa (GU L 148 του 1970, σελ. 9).

Στην υπόθεση Aspa η Επιτροπή είχε ασχοληθεί με μία ένωση επιχειρήσεων (κατασκευαστών και γενικών ή αποκλειστικών αντιπροσώπων καλλυντικών προϊόντων που ήταν εγκατεστημένη στο Βέλγιο) η οποία αρχικώς είχε επιβάλει στα μέλη της, μεταξύ άλλων, την υποχρέωση να τηρούν και να εξασφαλίζουν την εκ μέρους των αγοραστών τήρηση των διατάξεων που αφορούσαν τους γενικούς όρους πωλήσεως προς το κοινό. Προκειμένου να εξασφαλιστεί η ακριβής εφαρμογή των υποχρεώσεων αυτών, όλα τα μέλη όφειλαν να αναστέλλουν από κοινού τον εφοδιασμό των εμπόρων χονδρικής και λιανικής πωλήσεως που δεν συμμορφώνονταν προς όλες τις υποχρεώσεις που τους είχαν επιβληθεί. Η υποχρέωση τηρήσεως των υποχρεωτικών τιμών πωλήσεως προς το κοινό δεν ίσχυε μόνο για τα προϊόντα που παρασκεύαζαν τα μέλη του Ομίλου αλλά και για τα εισαγόμενα προϊόντα.

Κατά συνέπεια η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η εν λόγω συλλογική απόφαση, που είχε ως αντικείμενο και ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς, μπορούσε επίσης να βλάψει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών.

Ενόψει της θέσεως που έλαβε η Επιτροπή, η Aspa τροποποίησε κατ' επανάληψη τη σχετική ρύθμιση, εξαλείφοντας μεταξύ άλλων τις διατάξεις που αφορούσαν την τήρηση των υποχρεωτικών τιμών πωλήσεως προς το κοινό καθώς και την υποχρέωση των μεσαζόντων και των εμπόρων λιανικής πωλήσεως να μεταπωλούν τα προϊόντα συμφώνως προς τους γενικούς όρους πωλήσεως που είχε καθορίσει η ένωση. Επομένως, καταργήθηκε ρητώς και η κύρωση που συνίστατο στην από κοινού αναστολή του εφοδιασμού.

Μετά από αυτές τις τροποποιήσεις η Επιτροπή έκρινε ότι δεν υπήρχε πλέον λόγος να στραφεί κατά της Aspa βάσει του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ.

Δεδομένου ότι στην υπόθεση εκείνη η Επιτροπή είχε κρίνει ότι ένα σύστημα υποχρεωτικών τιμών που καθορίζονταν ατομικώς δεν συμβιβαζόταν προς το άρθρο 85, παράγραφος 1, λόγω του ότι ο μηχανισμός εξασφαλίσεως των υποχρεώσεων ήταν συλλογικός, δεν βλέπω γιατί πρέπει αντιθέτως να κριθεί ότι επιτρέπεται ένα συλλογικό σύστημα το οποίο, εκτός από τον μηχανισμό προστασίας, καθορίζει ευθέως ακόμη και το χρόνο καθορισμού των τιμών πωλήσεως στους εμπόρους χονδρικής πωλήσεως καθώς και των υποχρεωτικών τιμών μεταπωλήσεως προς το κοινό. Ωστόσο, οι προσφεύγουσες φρονούν ότι από την απόφαση Aspa είναι δυνατόν να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η Επιτροπή έκρινε ότι το άρθρο 85, παράγραφος 1, δεν είχε εφαρμογή στις περιοριστικές του ανταγωνισμού συμφωνίες που, πέραν του ότι καταρτίζονται από επιχειρήσεις μόνον ενός κράτους μέλους και εφαρμόζονται μόνο στην εσωτερική αγορά του κράτους αυτού, δεν περιορίζουν την ελευθερία των εξαγωγών και εισαγωγών των μετεχόντων στη συμφωνία ή τρίτων.

Αυτό το συμπέρασμα των προσφευγουσών στηρίζεται κατά τα φαινόμενα στη χρησιμοποίηση ενός επιχειρήματος εξ αντιδιαστολής, που συνάγεται από μία αιτιολογική σκέψη της αποφάσεως Aspa, σύμφωνα με την οποία, στην περίπτωση του ανωτέρω αρχικού συστήματος υποχρεωτικής και

συλλογικής εξασφαλίσεως των υποχρεωτικών τιμών συνέτρεχε η προϋπόθεση του επηρεασμού του εμπορίου μεταξύ κρατών, δηλαδή οι περιορισμοί που επιβάλονταν στην ελευθερία κάθε εμπόρου να εφοδιάζεται με προϊόντα Aspa προκειμένου να τα μεταπωλήσει στο Βέλγιο χωρίς να καταφύγει στο επίσημο δίκτυο διανομής μπορούσαν να παρεμβάλουν εμπόδια στο εν λόγω εμπόριο.

Εντούτοις, εκτός από το ότι αυτός ο τρόπος προβολής επιχειρημάτων πρέπει γενικά να θεωρείται ελάχιστα πειστικός, πρέπει ακόμα να σημειωθεί ότι στην απόφαση που εξέδωσε η Επιτροπή σχετικά με την Aspa, αντίθετα από ό,τι είχε πράξει σε προγενέστερες αποφάσεις που αφορούσαν υποχρεωτικές τιμές, δεν διαχώρισε τις ρήτρες που αφορούσαν τις εν λόγω τιμές από τις ρήτρες που αφορούσαν άμεσα το ενδοκοινοτικό εμπόριο. Το γεγονός αυτό έπρεπε τουλάχιστον να οδηγήσει στην εξέταση της σημασίας που αποδίδει η Επιτροπή στους περιορισμούς του ανταγωνισμού που προκύπτουν από συμφωνίες, οι οποίες αποβλέπουν στο να εξασφαλίσουν την τήρηση των υποχρεωτικών τιμών με την επιβολή συλλογικών κυρώσεων· στην υπόθεση Aspa μάλιστα, δεν επρόκειτο, όπως στην υπό κρίση περίπτωση, για τιμές που είχαν καθοριστεί συλλογικώς από τα μέλη του Ομίλου, αλλά μόνο για υποχρεωτικές τιμές πωλήσεως προς το κοινό, που είχαν καθοριστεί ελευθέρως και ατομικώς από κάθε μέλος για τα προϊόντα που πωλούσε στο Βέλγιο.

Επομένως δεν βλέπω πώς η απόφαση της Επιτροπής στην υπόθεση Aspa μπορεί να αποτελέσει προηγούμενο ικανό να οδηγήσει τις προσφεύγουσες επιχειρήσεις στο συμπέρασμα ότι οι κανόνες που εφάρμοζε ο Όμιλος και οι συνακόλουθες ενέργειές του έναντι της επιχειρήσεως PEX συμβιβάζονταν με τα άρθρα 85.

Συνεπώς, όλοι οι λόγοι που προέβαλαν οι προσφεύγουσες κρίνονται αβάσιμοι.

11. Εντούτοις, όσον αφορά το ύψος του προστίμου, πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι οι προσφεύγουσες, που ενεργούσαν στο πλαίσιο μιας εθνικής νομοθεσίας η οποία καταρχήν επέτρεπε σε μεγαλύτερη έκταση από άλλες τον συλλογικό καθορισμό των τιμών μεταπωλήσεως και επομένως την επιβολή κυρώσεων έναντι των μη συμμορφουμένων πελατών, μπορούσαν ίσως να θεωρήσουν ότι η δυνατότητα επιβολής κυρώσεων, που συνοδεύει κατά κανόνα μια συμφωνία καθορισμού τιμών, είχε περιληφθεί σιωπηρώς στην κοινοποίηση της συμφωνίας τους. Το γεγονός αυτό μπορεί να θεωρηθεί ότι μειώνει τον βαθμό της υπαιτιότητας των προσφευγουσών. Από πουθενά δεν προκύπτει ότι η προσβαλλόμενη απόφαση έλαβε υπόψη αυτή την πλευρά του προβλήματος κατά τον καθορισμό του ποσού των προστίμων.

Επομένως, προτείνω στο Δικαστήριο να απορρίψει τις προσφυγές ακυρώσεως της προσβαλλομένης αποφάσεως και να μειώσει σημαντικά τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στις προσφεύγουσες.

Κατά συνέπεια, κάθε διάδικος πρέπει να φέρει τα δικαστικά του έξοδα.